

PROPUNERI INEDITE ALE CRITICULUI LITERAR LIVIU PETRESCU DE REFORMĂ EDUCAȚIONALĂ ÎN ANII '70 AI SECOLULUI AL XX-LEA

IOAN TOMOIAGĂ

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

ioan.tomoiaga@bjc.ro

ABSTRACT: The Romanian educational system during the communist period was characterized by the existence of some very strict limits imposed by the Marxist-Leninist ideology, noticeable especially in social sciences and literature. Higher education, responsible for the training of teachers and specialists in all fields of activity, was controlled by party activists, for whom compliance with the official line of the ruling party was more important than the real progress of science, art, culture, in general. The ideological decrease in the first part of Nicolae Ceaușescu's regime was only a short break in the framework of the Romanian totalitarianism, but it was enough to reveal the need for reform and progress of the Romanian school. The urge for this came, as it was predictable, from the increase of contacts of the Romanian teachers with Western universities. In the collections of the "Octavian Goga" Cluj County Library, there are some unique documents about possible reforming models for the Romanian universities of that era. They come from the personal archive of the literary critic and Cluj university professor Liviu Petrescu.

KEYWORDS: reform, education, scholarship, university, communism

Subiectul educației este unul dintre cele mai importante care pot exista într-o societate modernă și pe masa cercetătorilor. Cu toate acestea, analizarea acestui sistem a rămas mult în urma altor teme mari specifice perioadei totalitare din istoria României, fiind abordată, în cele mai multe dintre cazuri, din perspectiva integrată a manifestării propagandei comuniste. Complexitatea subiectului necesită o cercetare pe măsură, multidisciplinară și integratoare, ceea ce

este foarte greu de realizat. Aparițiile editoriale, extrem de puține pentru un domeniu atât de important, s-au mărginit la perspective elogiatoare ale unor mari personalități universitare sau, așa cum s-a întâmplat în anul centenarului unității românilor, a întregului corp profesoral al unor universități românești.¹ Până la o analiză obiectivă, profundă și largă asupra educației din epoca comunistă, cel puțin la nivelul celei asupra unor subiecte de legitim interes

¹ Vezi cazul UBB Cluj în Daniel David (coord.), *Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2019); Ovidiu Ghitta (coord.), *Istoria Universității Babeș-Bolyai* (Cluj-Napoca: Editura Mega, 2012); Nicolae Bocșan, Ovidiu Ghitta, Doru Radosav

(coord.), *Tentația istoriei: în memoria profesorului Pompiliu Teodor* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2003); Ioana Bot, Adrian Tudurachi (coord.), *Personalități ale Universității Babeș-Bolyai* (colecție): *Dumitru Popovici* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2022).

pentru istorici și nu numai, mai este cale lungă. Dezideratul este cu atât mai îndepărtat, cu cât el nu privește doar o singură treaptă de educație, să spunem cea universitară, ci ar trebui să aibă în vedere întregul sistem educațional românesc de după al Doilea Război Mondial, de la nivelul preșcolar la cel superior, analiza programelor școlare, a performanțelor sale, contribuția acestuia la progresul general al societății, etc.

Studiul de față este departe de un asemenea obiectiv. Scopul nostru este de a urmări doar câteva aspecte inedite, particulare și mărunte prin locul lor într-o posibilă analiză mai largă asupra evoluției școlii românești, dar foarte interesante și surprinzătoare prin intențiile “reformatoare” ale unui tânăr universitar clujean – criticul literar Liviu Petrescu (1941-1999). Aceste intenții, despre care nu avem informații că s-ar fi concretizat într-un fel anume, sunt cuprinse în câteva manuscrise din arhiva familiei Petrescu-Popovici, gestionată în cadrul Bibliotecii Județene “Octavian Goga” din Cluj-Napoca, prin Compartimentul Colecțiile speciale. De asemenea, ele sunt reflectate și în cadrul corespondenței intime dintre soții Ioana Em. Petrescu și Liviu Petrescu, regășibilă în aceeași arhivă, dar și publicată într-o ediție critică, după moartea autorilor.²

Exprimate și puse pe hârtie de Liviu Petrescu, numit preparator universitar la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai, imediat după absolvirea studiilor superioare în 1964, aceste documente n-au valoarea unor acte oficiale și nici măcar a unor propuneri luate în discuție de vreo autoritate publică educațională de atunci. Cel puțin, nu din câte cunoaștem până în prezent.

Importanța și semnificația lor sunt date însă de momentul în care au apărut, moment ce corespunde, după părerea aproape unanimă a istoricilor români și străini, cu o perioadă de relativă deschidere a regimului comunist românesc spre o colaborare mai largă cu țările occidentale, pe plan economic, cultural și academic, dar și de reducere a intensității politicii represive, pe plan intern. De asemenea, faptul că aceste documente provin din interiorul sistemului educațional românesc de atunci, ba mai mult, de la baza acestuia, confirmă evaluarea de mai sus, dar și curajul tânărului critic clujean.

Astfel, la nivelul învățământului superior românesc, destinderea politică din anii '70 a însemnat un contact mai mare al tinerilor români, cei mai mulți dintre ei la început de carieră universitară, cu mediul academic occidental. Aceste relații s-au materializat prin acordarea unor burse pentru stagii de cercetare și documentare, schimburi de experiență sau specializare, cele mai multe dintre acestea fiind pentru perioade relativ scurte, de câteva săptămâni sau luni și mai rar pentru perioade mai lungi, de un an sau doi. Prin reciprocitate, tineri cercetători din străinătate veneau în România la cursurile unor școli de vară, iar unii dintre ei, cum este și cunoscutul istoric britanic Dennis Deletant, au rămas definitiv în legătură permanentă cu societatea și cercetarea românească³. De asemenea, mari personalități științifice, așa cum a fost laureatul Premiului Nobel pentru economie în 1969, Jan Tinbergen, de la Universitatea din Rotterdam, distins în anii '70 de Universitatea din Cluj cu titlul de *Doctor Honoris Causa*, au fost invitate în România să

² *Correspondența intimă Ioana Em. Petrescu – Liviu Petrescu (1961-1978)*, ed. îngrij. și st. introd. Mirela Tomoiagă, pref. Ioana Bot (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2012).

³ Memoriile sale cuprinse în cartea Dennis Deletant, *În căutarea României. O aventură personală din 65 până azi*,

trad. Alina Pavelescu (București: Humanitas, 2022) sunt o mărturie clară a acestor schimburi academice și o perspectivă lucidă, detașată asupra istoriei societății românești.

conferențiere.⁴ Tot în sfera aceasta, relaxarea regimului putea fi observată și la nivelul unor evenimente sau gesturi simbolice academice, cum ar fi, spre exemplu, revenirea la apelativul de “Magister” pentru unii profesori, intonarea imnului *Gaudeamus* sau purtarea togii academice în momentele festive.

În acest context Liviu Petrescu a beneficiat în deceniile 7 și 8 ale secolului trecut de câteva stagii de specializare în mai multe țări occidentale, din care s-a întors cu diferite experiențe personale și profesionale. Una dintre acestea a trăit-o în Marea Britanie, în timpul unei școli de vară la Colegiul Oriel din Oxford, în calitate de bursier al British Council. Durata acesteia, de aproximativ trei săptămâni, între 18 iulie și 6 august 1966, i-a permis lui Liviu Petrescu să observe realități ale vieții cotidiene și academice din țara capitalistă și să le compare cu cele din România comunistă, chiar dacă într-o manieră destul de discretă și “ambalate” oarecum sub semnul unor curiozități.

Corespondența purtată între cei doi soți, Liviu Petrescu, de la Oxford, Ioana Em. Petrescu, de la Cluj, dezvăluie parte din aceste observații, care în mare parte priveau lucruri comune pentru cei doi, adică posibilitatea cumpărării unor cărți ale marilor scriitori occidentali, de critică literară occidentală, sau modul de desfășurare a cursurilor sau tipologia relațiilor profesor-student, etc. Pentru Liviu Petrescu, multe din aspectele pe care le vedea și trăia pentru prima dată în viața sa erau adevărate experiențe culturale, prezentându-le soției rămase la Cluj cu o notă evidentă de uimire: “Printre curiozitățile domnilor de aici: este în tradiție ca profesorul, atunci când își ține prelegerea, sau indiferent ce alt speech, să fie spiritual. Pe cuvântul meu, la

fiecare a zecea frază se rîde în hohote”.⁵ Dacă această constatare pare să-l irite oarecum, el fiind probabil obișnuit cu profesorii săi de la Cluj, unde cu siguranță nu s-ar fi putut rîde atât de mult într-o sală de curs fără să dea de gândit activiștilor de partid vigilenți, o alta pare să-l încânte cu adevărat, reieșind de aici o comparație clară între condițiile în care puteau învăța studenții britanici și cei din România totalitară: “Azi am vizitat, Ioana mică, biblioteca din Oxford, Bodleian și Cray. [...] Nu știu să existe în Europa biblioteci așa vechi – poate în Italia unde renașterea a apărut mai devreme. Catalogele nu sînt ca la noi cu fișe, ci adevărate cataloage, glosare imense, cu file albe, pe care sînt lipite apoi dreptunghiuri mici de hîrtie, în ordine, cu titlul lucrării și numele autorului. [...] Sala de lectură e iarăși altfel decît la noi; mesele nu sînt despărțite de rafturile cu cărți. Și fiecare cititor are o boxă a lui, separată de rest prin pereți înalți (de rafturi cu cărți), iar la fiecare masă arde o lampă mică ...”⁶

Iată, deci, câteva aspecte care, pentru un tânăr român venit dintr-o societate destul de închisă, cu rigiditatea și sobrietatea relațiilor profesionale din universitate, obișnuit cu alte condiții de lucru și cu alt tip de organizare, trebuie să fi provocat la momentul respectiv un anumit șoc cultural. În același timp, se poate observa și o ușoară rețineră în prezentarea lucrurilor, de natură să nu enerveze prea mult autoritățile din România. De aceea, într-o scrisoare din 27 iulie 1966, filologul clujean îi scrie soției sale, în termeni concludivi: “Singurul profit imens, incalculabil, sînt în primul rînd cărțile. Din ce am cumpărat aici – pot cuprinde cu ușurință ceea ce este esențial în literatura engleză modernă. [...] Al doilea mare profit cred că e că am ajuns să

⁴ Vasile Vese, “Universitatea Babeș-Bolyai în perioada regimului comunist, 1959-1989”, în Ovidiu Ghitta (coord.), *Istoria Universității “Babeș-Bolyai”* (Cluj-Napoca: Editura MEGA, 2012), 273-277.

⁵ *Corespondența intimă*, scrisoarea 142, 235.

⁶ *Ibid.*, scrisoarea 148, 246.

cunosc ceva din ce are specific țara și poporul englez. Și al treilea mare profit e că m-am familiarizat cu tradițiile universității britanice, de la regimul de viață, pînă la atitudinea profesorilor la catedră. O să-ți povestesc eu pe îndelete lucruri cu adevărat uimitoare”⁷.

Întors în România, universitarul clujean își redactează raportul de activitate pentru perioada școlii de vară de la colegiul britanic. Documentul s-a păstrat într-un dosar al fondului Petrescu în două variante: una scrisă cu pixul, în albastru, cealaltă dactilografiată. Dintre cele două variante, în mod bizar cea scrisă cu pixul este singura care conține, pe lângă semnătura autorului, data și locul redactării: *București, 10 august 1966*, în timp ce varianta dactilografiată conține doar numele autorului, fără alte indicații.⁸ Aceasta se poate explica prin faptul că, dată fiind obligația bursierilor de a depune un raport de activitate la Ministerul Învățământului, după efectuarea stagiului în străinătate, Liviu Petrescu a preferat să mai rămână câteva zile în capitală, unde avea mai multe rude apropiate, la care să doarmă, și apoi să revină la Cluj. Din păcate, niciuna dintre variantele prezentate mai sus nu conține vreo informație legată de înregistrarea oficială a lor ca documente la ministerul de resort, ceea ce s-ar putea explica prin faptul că după depunerea lor bursierului îi rămânea câte un exemplar din fiecare, însă nevalidat oficial. Având o funcție informală și justificativă, raportul de activitate, ca orice document de acest tip, intra în “logica” birocratică a funcționării ministeriale, care însemna că el trebuia să fie depus, înregistrat și verificat. În privința ultimului aspect, putem doar presupune că era realizat în cazul fiecărui bursier român plecat în străinătate. Prin urmare, darea de seamă depusă de Liviu Petrescu după întoarcerea de la Oxford poate să fie un astfel de

document, unul între alte zeci-sute de alte rapoarte depuse, citite-necitite, rămase pe veci uitate în sertarele din birourile funcționarilor ministeriali din educația românească. Dacă cineva a citit raportul tânărului profesor clujean sau nu, e greu de spus deocamdată, în lipsa informațiilor.

Dincolo de aceste aspecte, însă, între cele două variante de raport nu există mari diferențe de conținut, ci doar de nuanțe ale acestuia, semn al unei personalități mature și îndrăznețe a tânărului universitar din Cluj, dar în același timp și naive, dacă avem în vedere cu cine avea de-a face atunci. Astfel, în prima variantă, autorul și-a manifestat într-o măsură mai evidentă entuziasmul față de experiența avută în Marea Britanie, în timp ce în raportul dactilografiat (și probabil oficializat) acesta este unul mai prudent expus. Din acest motiv, considerăm că varianta în pix ar putea fi doar ciorna raportului prezentat autorităților din minister. Oricum ar fi, atât “ciorna”, cât și varianta “finisată” prezintă o valoare incontestabilă – e adevărat că mai mult simbolică – pentru înțelegerea procesului de destindere din societatea românească a acelor ani și pentru situația învățământului superior românesc din a doua parte a epocii comuniste.

Semnificația raportului este dată nu de prezentarea activităților desfășurate pe timpul școlii de vară de la Oxford, ci de propunerile pe care le face pentru implementarea sau adaptarea unora dintre aspectele specifice sistemului superior de educație din Marea Britanie în România. Acestea se bazează pe propriile observații, ceea ce înseamnă că Liviu Petrescu le analizase destul de bine și credea că ar fi aplicabile și în România. Astfel, în varianta pe care am numit-o ciornă Liviu Petrescu scrie cu nonșalanță:

⁷ Ibid., 247.

⁸ Biblioteca Județeană “Octavian Goga” Cluj [în continuare BJC], Compartimentul Colecții speciale, memorie și

cunoaștere locală, Fond Petrescu-Popovici, Subfond Liviu Petrescu, Seria Activitatea universitară, cutia nr. I, dosar 1, plicul 3, f. 9-10 față-verso; f. 11-13.

“...am descoperit multe principii foarte interesante, care și-ar putea găsi o largă aplicare și în România [...] Faptul acesta devine evident dacă vom studia comparativ două colegii, fie ele și din același oraș; fiecare colegiu își are o anumită independență față de universitate, în primul rând, și față de stat, în al doilea rând (subl. n.). Fiecare a ajuns la anumite principii de organizare, în funcție de experiența și vechimea proprie, cred că aici poate fi descoperită o idee aplicabilă pretutindeni: universitățile din România pot avea o structură relativ independentă, una față de cealaltă, rămânând însă subordonate intereselor majore ale statului. De pildă, la universitatea din Cluj, să zicem, ar putea funcționa catedre și ar putea fi ținute cursuri care să nu mai fie întâlnite altundeva (la București sau Iași, de pildă). În planificarea acestor cursuri (planificare care ar urma să se facă în acord deplin cu Ministerul Învățământului), ar trebui să se țină cont, pe de o parte, de specificul regiunii respective (de pildă, un curs de istoria culturii în Transilvania, de istoria Transilvaniei, de istoria teatrului în Transilvania – la Cluj) și de specialitatea predilectă a cadrelor didactice din acel oraș (s-ar putea înființa catedre în mod special pentru anumite cadre didactice)”⁹.

Prin comparație, iată pasajul în varianta dactilografiată, probabil cea finală a raportului de activitate, ușor mai moderată:

“...am descoperit numeroase aspecte, după părerea noastră pozitive, care ar putea constitui sugestii pentru oricare altă țară europeană.

⁹ Ibid., f. 9.

¹⁰ 1966 este tocmai anul în care s-a realizat filmul românesc *Dacii*, în regia lui Sergiu Nicolaescu și scenariul lui Titus Popovici și a cărui premieră a avut loc la începutul lui februarie 1967.

¹¹ Liviu Rusu (1901-1985), psiholog, estetician, critic literar, profesor la Universitatea din Cluj încă din 1929, înlăturat de autoritățile comuniste de la catedră între 1948 și 1961, reprimat la catedră între 1961-1971.

¹² Al. Dima (1905-1979), critic literar, estetician, profesor de literatură comparată al Universității din Iași (1945-

Binențeles că preluarea unora dintre aceste principii ar trebui să țină seama de condițiile locale, de anumite împrejurări care aparțin specificului țării respective sau intereselor statului în perioada respectivă. [...] Precizăm de la început că în Marea Britanie colegiile din diferite centre universitare sau chiar din același oraș dețin o oarecare autonomie organizatorică și administrativă (subl. n.). [...] Ar fi interesant, credem noi, aplicarea cu caracter experimental deocamdată și în România a acestui sistem. Pentru că există condiții locale care să o facă posibilă. De pildă, la Universitatea din Cluj ar putea fi înființate catedre speciale de istoria culturii în Transilvania, de istoria teatrului în Transilvania, o catedră de istoria poporului dac¹⁰, etc, cărora la Iași să le corespundă catedre de istoria presei în Moldova, o catedră specială de istoria literaturii în Moldova până la Unire, etc. [...] Ministerul ar putea ține cont, în redactarea programelor analitice, de pregătirea specifică pe care o au cadrele didactice din orașul respectiv. De pildă, la Cluj ar putea fi înființată o catedră specială pentru prof. Liviu Rusu¹¹, catedră de istoria ideilor estetice în secolul al XIX-lea, la București o catedră de istoria ideilor estetice în România, pentru prof. Al. Dima¹²; din nou la Cluj, o catedră de poetică pentru prof. H. Jacquier¹³ etc”¹⁴.

Cele două variante ale raportului conțin și alte observații, pe care criticul literar le sugerează pentru o posibilă implementare în sistemul românesc de învățământ superior: posibilitatea

1966) și urmaș al marelui critic literar Tudor Vianu la șefia catedrei de literatură comparată a Universității din București, după 1966.

¹³ Henri Jacquier (1900-1980), născut francez, cu studii literare la Lyon și Paris, eseist și profesor încă din perioada interbelică al Universității din Cluj, unde a fost șef al unei catedre de filologie romanică.

¹⁴ BJC, Compartimentul Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală, Fond *Petrescu-Popovici*, Subfond *Liviu Petrescu*, Seria Activitatea universitară, cutia nr. I, dosar 1, plicul 3, f. 11.

ca studentul să poată alege din mai multe propuneri de seminare un număr maxim de 3-4, cu o planificare aproape zilnică a acestora, o apropiere mai mare între conducătorul de seminar (echivalentul tutorelui din sistemul văzut la britanici) și studenți, precum și limitarea unei grupe de studenți la doar 15 membri. Așadar, pentru tânărul conducător de seminar de la Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj, astfel de condiții, dacă acestea ar fi fost acceptate, reprezentau o posibilitate de modernizare a întregului sistem de învățământ românesc.

Dintre toate, însă, o idee comună regăsită în ambele fragmente citate mai sus stă la baza entuziasmului tânărului profesor clujean. Aceasta vorbea despre autonomie organizatorică și administrativă, ceea ce ar fi însemnat o mai mare libertate atât pentru corpul profesoral, cât și pentru studenți. Ba, mai mult, în varianta scrisă de mână, cu pixul, Liviu Petrescu vorbește chiar despre o anumită independență a universității față de stat. Or, acest lucru era cu totul imposibil în România comunistă. Implementarea unor astfel de "sugestii" într-un stat totalitar - în care propagarea unor mesaje antioccidentale, dezinformarea și cenzura informațiilor erau instituționalizate - era de-a dreptul utopică, chiar dacă societatea românească părea s-o ducă mai bine și să simtă mai multă libertate față de anii "întunecatului deceniu", adică anii '50 ai secolului al XX-lea. De aceea, considerăm că doar entuziasmul lui Liviu Petrescu, în urma celor văzute în Marea Britanie, l-a făcut să creadă că astfel de propuneri ar fi putut fi acceptate de un regim totalitar. De altfel, cum menționăm și mai sus, nu se cunosc informații legate de un posibil răspuns al autorităților comuniste la propunerile făcute de el în raportul de activitate, semn că, cel mai probabil, au fost lăsate fără efecte vizibile.

Cu toate acestea, ideile din raportul de activitate de după stagiul britanic n-au dispărut din proiectul universitarului român, ci erau din nou enunțate, de data aceasta într-o scrisoare către soția sa, Ioana Em. Petrescu, aflată la București prin care o informa despre intenția lui de a propune ziarului "Făclia" din Cluj o anchetă asupra organizării învățământului superior românesc. Astfel, proaspăt ofertat cu un post în redacția oficiosului local al comuniștilor români, Liviu Petrescu spera că o inițiativă de acest fel va avea șanse mai mari de reușită datorită promovării mediatice. Deci, entuziasmul se păstrase încă nealterat, după cum se vede din următoarele rânduri, mai mult decât elocvente în acest sens :

"...vreau să sugerez extinderea cursurilor speciale, desființarea grupelor de studenți și a seminariilor (înlocuite cu o colaborare particulară între asistent și student) și desființarea examenelor (înlocuite cu un colocviu și cu prezentarea unei lucrări elaborate în timpul semestrului). Să văd ce-o să iasă; mi-e teamă să nu mă iau prea în serios. Dar dacă totuși o să mă iau-o să se facă oare gaură în cer? O să devin caraghios? În fond, în străinătate, lumea are - prin tradiție- un cult al vieții universitare, care nouă ne lipsește cu desăvârșire, în afara marilor profesori, cei de școală veche".¹⁵

Într-adevăr, în arhiva familiei Petrescu există un document intitulat *Anchetă asupra organizării actuale a învățământului universitar*¹⁶, cu patru teme mari, fiecareia corespunzându-i o serie de întrebări. Între acest document și raportul de activitate nu există niciun fel de diferențe în privința conținutului. Din păcate, nici cu privire la această anchetă nu avem informații privind posibilele reacții din

¹⁵ *Corespondența intimă*, 279.

¹⁶BJC, Compartimentul Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală, Fond *Petrescu-Popovici*, Subfond *Liviu Petrescu*, Seria *Activitatea universitară*, dosar 2, f. 142.

partea cadrelor didactice universitare de atunci, a ziarului "Făclia" sau ale unor autorități publice, ceea ce, iarăși, nu este de mirare, având în vedere caracterul reformator al propunerilor criticului literar clujean. De altfel, nu știm dacă Liviu Petrescu, în dorința lui sinceră și justificată, până la urmă, de a moderniza educația românească, a reușit să publice sau mai bine spus, a avut șansa să i se publice această anchetă în presă.

Așadar, prin aceste texte ne aflăm în fața unor intenții reformatoare, de jos în sus, în sensul cel mai democratic posibil și cu atât mai laudabile, cu cât ele veneau din partea unui tânăr universitar român, aflat la începutul carierei didactice. Poate nici nu mai contează faptul că acestea nu au ajuns să fie introduse și să producă efecte în sistem, acest lucru nereducând cu nimic din meritul celui care le-a făcut. Pentru o perioadă în care regula era conformarea, a avea astfel de inițiative, cu atât

de profunde implicații, într-un domeniu atât de sensibil cum este educația, echivala fără nicio îndoială cu un mare risc. Abia după căderea regimului comunist, în 1989, dorința lui Liviu Petrescu s-a putut împlini, prin introducerea în legislația privind învățământul superior românesc a autonomiei universitare. Desigur, așa-ziii ani ai destinderii dogmatice, de la începutul puterii liderului comunist Nicolae Ceaușescu, par să fie o parte a explicației pentru existența acestor documente de arhivă. O altă parte a explicației ar fi cea a curajului, curaj pe care doar tinerețea și pasiunea pentru profesia aleasă le putea insufla cuiva. De aceea, orice cercetări și orice descoperiri ale unor astfel de momente, documente, inițiative din anii comunismului ar avea menirea de a contribui la o înțelegere mai fidelă a evoluției și funcționării sistemului de învățământ românesc din ultimele decenii.